

הערות בעניני חנוכה - שיעור 446

- I. ברכת שעשה נסים ושהחיינו אם צריכים להיות עובר לעשייתן -** עיין ברמ"א (תרע"ו - ז) שיברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק וכ"כ המ"ב (ד) אמנם עיין במסכת סופרים (כ - ו) דהמדליק מברך להדליק נר ואומר הנרות הללו ואח"כ שהחיינו ושעשה נסים דעל שעשה נסים ושהחיינו לא שייך עובר לעשייתן ועיין בהגהות מיימוני (ג - ז) שכתב שכן עשה המהר"ם ודלא כהרמ"א שסבר שאין להפסיק בין הברכות ועיין בערוך השלחן (תרע"ו - ה) שטעות הוא במס' סופרים דהרבה טעותים נפלו בה כידוע
- II. הפסיק בדיבור באמצע הדלקת הנרות -** עיין בפמ"ג בספרו ראש יוסף (שנת כ"ג) שמי ששח קודם גמר ההדלקה צריך לברך עוד פעם וכן משמע מהב"י בשם הארזות חיים (תרע"ז) וע"ע בפמ"ג (מ"ז תרע"ח - ח) דמשמע משם דמי שהדליק נר אחד ואח"כ מצא נר אחר ביום ב' אין צריך לברך עוד הפעם כיון שיצא כבר בנר אחד ולכן יש סתירה בדבריו ועיין בספר פסקי תשובה (תרע"ז - ג) שמתרצים דדוקא כשלא הדליק אלא נר אחד ואח"כ הפסיק בדיבור אז אין צריך לברך על השני דעיקר המצוה כבר יצא והשאר אינו אלא משום הידור אבל אם כבר הדליק ב' נרות כליל ג' מוטל עליו להדליק עוד ולהשלים המהדרין וצריך לברך שנית ויש החולקין ע"ש וספק ברכות להקל
- III. שמן של נר חנוכה אם צריך "לכם" כלולב (ביום ראשון) -** אפשר דזה תלוי אם שיתוף מועיל בשוה פרוטה או צריך שיעור שמן של חצי שעה ועיין בשער הציון (תרע"ז - ח) שהביא דעת האליהו רבה שצריך ליתן בשבילו כשיעור חצי שעה אמנם רוב הפוסקים אין סוברים כן וכ"כ המקראי קודש (כ"ה) דאין דין שיתוף מתורת "לכם" אלא שיהא לי חלק או זכות בהמצוה כיון שאין לו בית וכתב המקראי קודש (כ"ה) שזה דומה לשמן במנורת המקדש שהשמן היה מתרומת הלשכה שהיה בזה חלק לכל ישראל משום הכי סגי בפרוטה וכ"כ השו"ת להורות נתן (א - ב) דדעת השואל ומשיב דיוצא בשמן הגזול משמע שאין צריך דבעינן משלו ואמו שהיא אלמנה ודר בו ימי החנוכה ולא רצה להדליק צריך להקנות לה חלק בהשמן ויצאה מדין אכסנאי או בני ביתו ואבאר
- IV. יניח המנורה בצד ימין של החלון** שהוא חשוב יותר (קובץ מבקשי תורה)
- V. בענין בעלי החניות ומסחרות** שכל היום יושבים בעסקים ואוכלים ושותים שם ורק ללינה מגיעים לביתם דעת הגרש"ז אויערבאך דאשתו תדליק בשבילו והוא לא ידליק כלל ונראה לי דמשמע מהאג"מ (מ"ג - ז סוספו) שידליק כשמגיע לביתו וכ"כ בספר מועדי ישרון בשמו דאם הוא בא אחר שהדליקה והוא לא ידע שהדליקה הוא אינו יכול לברך אלא שעשה נסים ולא להדליק משמע דאם יודע שהדליקה יכול לברך ג"כ להדליק ואבאר
- VI. מי שהדליק בבית הכנסת** אם יכול לברך שעשה נסים בביתו - עיין באג"מ (ב - ק"ט ד"ה ו"ח) דאם בירך תחלה על שלו אין לו לברך כשמדליק לאדם אחר ברכת שעשה נסים וזמן וה"ה להיפך אמנם יכול לכוין שלא לצאת בעצמו כשמברך לאחר או אפילו אם הוא יצא כבר יכול לברך להוציא בני ביתו בברכת להדליק ועל הנסים
- VII. טעמים דאין אומרים מעין המאורע בברכת מעין שלש -** עיין במ"ב (תרפ"ז - ז) הטעם משום דבתפילה יש מקום להשיבו במודים ובברכת המזון בנודה לך משא"כ בעין ג' שאין בו הודאה ועוד דחנוכה ופורים הם ימים טובים שלא הוזכרה בתורה
- VIII. האם מותר לו לדלג על הנסים** כדי שיספיק לסיים תפלתו ולומר קדושה עם הצבור
- (א) עיין בספר חסד לאלפים שהובא בשו"ת יחזקאל דעת (א - ט"ז) שהמתענה תענית יחיד ומתפלל עמידה עם הש"צ ואם יאמר עננו באמצע שומע תפלה לא יוכל לומר מודים עם הצבור אע"פ כן אין לו לדלג שאין מעבירין על המצות ואף שיכול לומר עננו באלקי נצור וה"ה בנ"ד ויש חולקין ע"ש
- (ב) עיין בשו"ת הרדב"ז (ד - י"ג) דהחכוש בבית האסורים ונתן לו לחופשי יום אחד בלבד כמשך כל השנה צריך לבחור המצוה הראשונה שתבוא לידו שא"א לעשותה

כבית האסורים והיא קודמת ואין להשגיח אם המצוה קלה או חמורה

ג) **וטעם הרדב"ז** (ד - י"ג) דהלכה פסוקה היא (ציומא ל"ג) דאין מעבירין על המצות ואין להשגיח אם המצוה קלה או חמורה ואע"פ שהשו"ת חכם צבי (ק"ו) חלק על דבריו ולא אמרינן אין מעבירין על המצות אלא בשתייהן שוות מכל מקום כאן שהוא כבר באמצע התפלה נראה שלכל הדעות אינו רשאי לדלג ועיין ברש"י (סוכה כ"ה:) שהעוסק במצוה פטור מן המצוה הוא גם בעוסק במצוה קלה ועיין בריטב"א (סוכה כ"ה:) שהעוסק במצוה פטור מן המצוה איסורא נמי איכא כשמפסיק למצוה נראה כפורק עול המצוה שעסוק בה

ד) **וע"ע בשו"ת רשב"ץ** (ז - קס"ג) דאם המצוה הבאה לידו מדרבנן והשניה מן התורה יש לומר שיש להעדיף המצוה של תורה ולכן יש לדלג על אמירת על הנסים כדי לומר קדושה עם הצבור שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל והר"ן (צמנילה כ"ג:) כתב דקרא אסמכתא בעלמא הוא ולמעשה אין צריך להפסיק ולדלג ויהיה בכלל מה שאמרו חז"ל שומע כעונה וכמו שפסק השו"ע (צסימן ק"ז - ז)

IX. אם צריך שריפה להשמין הנותר ולהפתילות אחר חנוכה - עיין בשו"ת שבט הלוי
(ג - פ"ג) שהביא כמה שיטות בזה

א) **דעת הרמב"ן** בשיטת הרי"ף דאפילו ככתה חצי שעה דמותר להשתמש בשמן דככתה אינו זקוק לה דפקע איסור הנאה ולכן מותר להאנות מהנר ומותר לכבותה ואין צריך לראות הנרות לחצי שעה

ב) **דעת המהרי"א שהובא בבית יוסף** (סוף תרע"ז) דכיון דלכתחלה חיוב ההדלקה חצי שעה גם ההקצאה חל עליו ואסור בהנאה תוך חצי שעה אבל מכאן ואילך מותר

ג) **דעת הרי"א"ז בשלטי הגבורים** (פ"ג דשבת) דאחרי שעבר הח' לילות שעבר הזמן לגמרי מותר ליהנות בין בנר ובין בשמן הנשאר דומיא דאתרוג ונוי סוכה והיינו כקושיית התוספות (שבת מ"ד. ד"ה "שצנר")

ד) **אמנם דעת השאלתות** דכל מה שנתן בנר אפילו יותר מכדי חצי שעה אסור בהנאה אפילו אחר חנוכה ולא דמי לנוי סוכה ואתרוג דהתם לא מקצה להו אלא לימי החג לפי שעשויים להשאר אחר החג ולא מקצה להו למצותן לגמרי אבל שמן ופתילה שעשויים להתעבר לגמרי מקצה אותן למצותן לגמרי משא"כ בנר שבת דהתם אף בעודו דולק למצותו נהנין ממנו ולכן אין צריך לשרוף פתילי נר שבת (עיין בר"ן והבית יוסף סוף תרע"ז ושו"ת שבט הלוי ג - פ"ג)

ה) **עיין בשו"ע** (תרע"ז - ז) דהנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור עושה מדורה ושורפו דהיינו שלא נתן תחלה רק כשיעור הדלקה ונכבה באמצע ונותר אבל אם נתן הרבה ונותר מותר להשתמש בו לכתחלה כמו שכתב לעיל (צסימן תרע"ז - ז) ויש פוסקים שסוברים דאם נתן השמן בסתם הוקצה כל השמן אם לא דהתנה לכתחלה שלא יאסר אלא כשיעור (מ"ב תרע"ז - סק"ח ומ"ב תרע"ז - סק"ז) ובזה מתרץ הסתירה בהמחבר (תרע"ז - ז ותרע"ז - ז) **למעשה** טוב ליזהר לשרוף הפתילות והנותר מהשמן ומ"מ יש כמה צדדים להקל כנ"ל

X. לענין אמירת הלל בברכה לנשים - עיין ברמב"ם (קנוכה ג - ו וי"ד) דנשים פטורות ולא דמי לנר חנוכה שהוא פרסומי ניסא לרבים משא"כ הלל אין זה אלא בינה לבין קונה ושאיני הלל של ליל פסח שנתקנו על ארבע כוסות מ"מ נשינו הולכות בשיטת ר"ת (לא ששנה ל"ג וקידושין ל"ח) דמברכין על מצות עשה שהזמן גרמא אמנם עיין במג"א (סוף ר"ז) שמפרש דברי הרמ"א בדבר שאין בו מעשה אלא הברכה בלבד כגון הבדלה אין רשאות לברך וכתב הפמ"ג לכן אין לנשים לברך ברכת יוצר אור ואהבה רבה כיון שפטורות מקריאת שמע ומ"מ ברכה שאין בה וצונו אע"פ שאין בה מעשה כלל רשאות הנשים לברך כמו ברכת אשר גאלנו משא"כ הלל ועיין בשו"ת כתב סופר (ל"ד) ובישועות יעקב (תכ"ז - סק"ו) שמחלק בין אם הברכה על המצוה כמו אשר גאלנו ויוצר אור ואהבה רבה ובין אם הברכה גופה היא המצוה כמו הבדלה ולפי טעם זה גם ברכת ההלל יש להן לברך אע"פ שאומרות וצונו ודבר ברור שהנשים הספרדים אינן רשאות לברך ומנהג נשי אשכנזים לברך ואפשר שיותר טוב שלא לברך שהוא ספק ברכה מ"מ במקום שיש מנהג שהנשים מברכות יש להתיר דאין אומרים ספק ברכות להקל כנגד מנהג

צפס ופולקסאן ר' אשה יצחק ב"ר פלאה הלוי ע"ה